

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De Symbolo. 11.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

Humilitatis vero tempore dici solet, & sepe in causa humilitatis ponitur, *Amalar. libr. 2. capit. 3.* unde a Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus, quia tunc mortem, quae intrauit in mundum per inuidiam Diaboli; lugemus, *Rupert. lib. 5. cap. 12.* vel miseriam vitae praesentis, *In-*

noc. III. lib. 2. cap. 32.

a *Nec dicitur.* 15 certe diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, ut ad luctum excitetur, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesima Ferijs secundis, quartis, & textis. *Durand. libr. 4. cap. 21.*

6 *Dicitur Graduali, seu Alleluia, seu Tractu,* b *dicitur Euangelium.* c *Et in principio Euangelij dicitur, Dominus vobiscum.* Respondetur: *Et cum spiritu tuo.* d *deinde Sequentia sancti Euangelij secundum N Respondetur, e Gloria tibi Domine.* f *In fine Euangelij a ministro respondetur, Laus tibi Christe, quod etiam dicitur in fine illius partis Passionis, quae legitur in tono Euangelij, g praterquam in Parasceue. Postea si dicendum est, dicitur, Credo.*

b *Dicitur Euangelium.* Vox Graeca, quae latinitate donata sonat, bonum nuncium. *Isidor. libro 1. cap. 11.* accipitur hic pro textu historiae Evangelicae, quem Apostoli in Missa legebant; quod *Schulting. part. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait: *cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Successores Apostolorum legi currunt in Missa, ut testantur *Liturgia omnes; & Strabo capit. 22.* Alexander Papa firmavit usum decreto, *Radulph. propos. 23. & Gemma libr. 1. cap. 88.* Est autem Euangelium principale omnium quae dicuntur in Missa. Sicut enim caput corporis praeminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missae Officio, *Ruper. lib. 1. cap. 37.* Verbum verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientiae, *Innocen. III. libro 2. cap. 47.* Euangelium per annum Hieron. composuit ex *Gemma libr. 1. cap. 87.* certas enim stas Lectiones Evangelicas legi, testatur *August. Prol. in epist. Ioan. 1.*

c *Et in principio Euangelij.* Ita Ordo Romanus; ut populus, ait, silentium praebat, attentus & benevolus fiat; quod ostendit ille per ea verba: *Et cum spiritu tuo.* quod notat *Rupert. lib. 1. cap. 6.* Nam & Apostoli salutabant primum dicentes: *Pax huic domui.* *Gemma libro 1. capit. 23.*

d *Deinde Sequentia, &c. Ex Ordine*

Romano, quo docilis etiam fiat idem populus, *Ruper. loco citato.* Sequentia vero hoc loco est numeri pluralis, id est, ea quae sequuntur in Textu Evangelicae. *Durand. lib. quarto cap. 24.*

e *Gloria tibi Domine.* *Chrysostom. in Liturgia.* Dicat qui promptior non est, ut cum fructu capiat verba Euangelij, *Gloria tibi Domine,* ita *Amalar. libr. 3. cap. 18.* vel, qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit Verbum salutis, ut dicitur *Act. 11. Ruper. libr. 1. cap. 36.* Vel sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus; *Gloria tibi Domine.* ita explicat *S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante Textum Euangelij praemittitur: *In illo tempore:* praeterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis Textus describitur tempus proprium illius narrationis; ut: *Anno quintodecimo; Elisabeth impletum est, &c.*

f *In fine Euangelij* refert *Durand. libr. 4. cap. 24.* varios ritus quidam dicebant, *Amen,* hoc est, verum, vel fiat. Alij, *Deo gratias.* Alij, *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Nos Christum laudamus. de quo narratum est in Euangelio: sed verba non sunt antiquiora Burchardo, qui ea refert, ante eum nemo.

g *Praterquam in Parasceue.* Quae Christo fuit dies impropria, non laudis.

De Symbolo. XI.

h *Symbolum dicitur i post Euangelium l in omnibus Dominicis per annum, etiamsi in illis fiat de Festo, in quo alias non diceretur, vel Dominica vacet.*

m In

m In tribus Missis de Natiuitate Domini, & deinceps usque ad Octauam beati Ioannis Apostoli inclusiue. n In Epiphania, & per Octauam. FERIA quinta
o in Cœna Domini. p In Paschate Resurrectionis, & per Octauam. q In
Ascensione Domini, & per Octauam. r In Pentecoste, & per Octauam. s In
Festo Corporis Christi, & per Octauam. t In omnibus Festis Beatae Mariae,
& per Octauas. u In Festis duodecim Apostolorum, & Euangelistarum, & per
Octauas. x In utraque Cathedra Sancti Petri, & in Festo S. Petri ad Vin-
cula. In Festis Conuersionis, & Commemorationis Sancti Pauli Apostoli. In
Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Festo S. Barnaba Apostoli. y In
Festis Inuentionis, & Exaltationis Sanctae Crucis. z In Transfiguratione
Domini. a In Festis Angelorum. b In Festo S. Mariae Magdalene. c In Festis
quatuor Doctorum, videlicet, Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi,
addito Festo S. Thomae de Aquino, & S. Bonauenturae. Item in Festis Docto-
rum, Albanasij, Basilij, Gregorij Nazianzenij, & Ioannis Chrysostomi. d In
die Octauarum S. Ioannis Baptiste, & S. Laurentij. e In Festo omnium San-
ctorum, & per Octauam. f In Dedicacionibus S. Saluatoris, & SS. Aposto-
lorum Petri & Pauli. In Annuario Dedicacionis propriae Ecclesiae, & per
Octauam. In die i Consecrationis Ecclesiae, vel Altaris. In Festis Sanctorum
quibus dedicata est Ecclesia, & ubi habetur corpus, vel insignis reliquia San-
cti, de quo agitur. In dies Creationis, & Coronationis Summi Pontificis, &
in Annuario eiusdem diei. In die, & in annuario Electionis, & Consecra-
tionis Episcopi. Item in omnibus Festis, in quibus in Dominicis, & infra Octauas ce-
lebrantur, etiam si dicuntur in paramentis violaceis in Dominica in quibus ratione
Dominica & Octaua dici debet. Item in Festo n Patroni alicuius loci, vel Tituli
Ecclesiae (non autem alicuius Cappella, vel Altaris) & in Festis principalibus Or-
dinum, & per eorum Octauas, in Ecclesijs tantum illius Ordinis. Item dicitur
Credo, in Missis Votiujs, quae solemniter pro re graui, vel pro publica Ecclesia cau-
sa celebrantur.

h Symbolum. Hoc est, indicium, seu si-
gnum, seu collatio; quia Symbolum Apo-
stolorum est indicium fidei, eiusdemque
regula, & continet omnes articulos eius-
dem, Isid. lib. 2. de diu. offic. cap. 22. Hym-
nologica catholica, seu Hierarchica Eu-
charistia dicitur à Dionys. apud Linda-
num ad Liturgiam S. Petri. Symbolum
autem quod recitamus in Missa, non est
Apostolorum, quod initio Ecclesiae can-
tabatur in Missa, ex Dion. Arcop. cap. 3.
de Eccles. Hierar. & habetur in Litur-
gia Sancti Petri. neque est Nicenum,
quod deinde recitari iussit in Missa S.
Marcus, qui Sancto Siluestro successit, ex
Bernone capit. 25. de Offic. Missa. quod
tamen negat Baron. An. 325. & probat ex
Ruffino in Symbolum: sed est Constanti-
nopolitanum, cum additione, Filioque pro-
cedit, facta in Concilio Toletano sub Leo-
ne I. ex Baron. Ann. 447. seu in Concilio

Rom. à Damaso, ut probat Steph. Dur.
lib. 2. cap. 24. & optime. quod Symbolum
idem Damasus Papa dici decreuit, ex Ru-
per. lib. 2. cap. 21. & quasi esset aptius mo-
dulis sonorum, inquit Strabo cap. 23. Ne-
que est tamen Constantinopolitanum pu-
rum, sed dici potest Ecclesiasticum, ex
Demochare tomo 4. cap. 15. Purum enim
à Gregor. Nysseno scriptum fuit, & ap-
probatum in Concilio Constantinop. ex Ni-
ceph. lib. 12. c. 13. de quo Baron. An. 281.
quod paulo diuersum est ab eo, quod di-
cimus. Romae vero non dicebatur, ut ex
mox dicendis patebit.

i Post Euangelium. Ex decreto S. Mar-
ci Symbolum post Euangelium dicitur,
Radul. propos. 23. ut per sanctum Euan-
gelium corde credatur ad iustitiam, &
per Symbolum ore fiat confessio ad salu-
tem. Strabo c. 22. omnes enim errorum
impietates, perfidieque blasphemias cal-
cat,

cat, & ob hoc in vniuersis Ecclesijs pari confessione à populo conclamatur. *Isid. lib. 1. cap. 16.* Dicendum est autem, quòd ideo Ecclesia Romana nõ recitabat, quia (& inquit Berno, se hoc audisse à Romanis) nulla vnquam fuit hæreseos fece infecta. Nam Henrico Imper. instante, Benedictus Papa Octauus hunc Romæ ritum instituit; ex eodem Brunone, qui aderrat, cap. 2. de quibusdam ad Missam spect. Baron. quoque An. 1014. sub Benedicto VIII. cœptum esse Symbolum Constantinopolitanum dici in Missa Romæ, ita vt non antea, tradit; & dolet, mutatum fuisse Romæ hunc Ritum, Romanæ fidei intemeratæ testem.

l In omnibus Dominicis. *Vualafrid. Strabo cap. 22. ex Concilio Toletano*, quia in Symbolo habetur articulus Resurrectionis Christi. *Innocentius Tertius libr. 2. cap. 51.*

m In tribus Missis. De Natali Domini docet *Microlog. capit. 46.* De Octaua, quia omnes dies infra Octauam pro vna festiuitate computantur, vt tradit *Radulph. propos. 23.* Et quia Octauæ significant resurrectionem mortuorum, quæ continetur in Symbolo. *Innocentius Tertius loco citato.* Sed aduerte, quod in Octaua Sancti Stephani dicitur, *Credo*, propter Octauam Sancti Ioannis Apostoli, de quo est eadem regula cum Apostolis, vt mox dicemus.

n In Epiphania. *Microlog. vbi supra:* quia Festum Domini, & in ea celebratur præterea Festum baptismatis, de quo in Symbolo: *Confiteor vnum baptisma.* quod adnotauit *Innocentius Tertius loco citato*, vbi & Symboli meminit infra Oct. Epiphaniæ recitandi.

o In Cœna Domini. *Innocentius III. loco citato:* quia, inquit, ad Eucharistiam respicit illud: *Sanctorum Communionem*, quod quamuis non legatur in Symbolo Missæ Constantinopolitano, puto contineri tamen in eo eiusdem verbo: *Vnum baptisma:* per quod vna est Sanctorum generatio, & per Eucharistiam deinde, quæ sac dicitur *1. Petr. 2. vna lactatio*, & nutritio; vel in eo verbo: *unam Sanctam*

Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam; vt explicat *Durand. lib. 4. cap. 25.*

p In Paschate Resurrectionis. *Radulph. & Innoc. locis citatis;* & ratio patet, quia de Resurrectione Domini in Symbolo fit commemoratio.

q In Ascensione Domini. Quia Festum Domini. *Microlog.* & habetur articulus. *Innocentius Tertius.*

r In Pentecoste. *Radulph. supra,* quia dicitur: *Credo in Spiritum Sanctum:* vt ait *Innocentius Tertius.*

s In Festo Corporis Christi. Ratione supra allata de Cœna Domini. *Urbanus Quartus instituit.*

t In omnibus Festis B. M. *Microlog. cap. 46.* quia de ea in Symbolo. *Innoc. III.* qui tamen mentionem facit Oct. tantum Assumptionis Beatæ Virg. non Octauæ Natiuitatis eiusdem.

u In Festis duodecim Apostolorum, De Apostolis *Microlog. loco cit.* quia Symboli Auctores, & quia dicitur in Symbolo: *Apostolicam Ecclesiam;* quod habet *Durand. lib. 4. cap. 25.* Euangelistæ censentur Apostolici viri, & Symbolum in eorum Festis dicebatur, teste *Durando ibidem.*

x In vtraque Cathedra, &c. *Microlog. loco cit.* & ratio patet, ex titulo Apostolico, de septem his Festis.

y In Festis Inventionis, &c. *Microlog. ibidem* de his duobus Festis: & de Cruce fit mentio in Symbolo: *Crucifixus etiam pro nobis.*

z In Transfiguratione Domini, *Durand. ibidem tradit.* Festum Christi est, non ergo reueret *Microlog. nec Innocent. III.* quorum temporibus hoc Festum desiderabatur.

a In Festis Angelorum. *Innoc. Tertius loco cit.* docet, & ea ratione, quia cum dicimus: *Creatorem Cali, & Terræ:* intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ, & humanæ. in Symbolo Missæ expressè dicitur: *& inuisibilem:* hoc est, Angelorum. A Damaso decretum fuisse Symbolum in Festis Angelorum, scribit *Cassius lib. 2. cap. 30. in suo Ceremoniali.*

b Sancta Maria Magdalena. Fauet *Innoc. Tertius,* quia in Christi Resurrectione

Etione ea fuit Apostolorum Apostola .

e *Quatuor Doctorum* . Ea ratio esse potest , quia ipsi docuere populos , & explicarunt Symboli misteria . eo verbo quoque fortasse significantur : *Catholicam Ecclesiam* : argumento simili sumpto à Durando supra in verbo , *Apostolicam* , pro Apostolis . Et in Festis quidem quatuor Doctorum latinorum dici testatur *Burchardus* ; immo dicitur etiam fuisse decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in alijs Græcorum & S. Thomæ , iussit Pius V. sicut & Sixtus V. illud addidit Festo S. Bonauenturæ .

d *Octauarum S. Ioannis Baptista* , &c. Ita *Innoc. III.* sed ea, inquit, de causa, quia veniunt infra Octauas Apostolorum Petri & Pauli , & Assumptionis Beatæ Virginis . unde & Præfationes dicuntur de Apostolis , & de Beata Virgine . Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum Festis, si occurrant infra Octauas alicuius Patroni loci, seu Tituli Ecclesiæ, licet de Octaua nulla fiat Cômemoratio in prædictis Festis .

e *Omnium Sanctorum* . *Microl. loco citato* . & ratio est , quia in hoc Festo veneramur B. V. Apostolos , & alios , quibus cõgruit recitatio Symboli . *Innoc.* putat hoc Festum esse Dedicationis Ecclesiæ omnium Sanctorum, de qua statim .

f *In Dedicationibus* . *Microl. loco citato* , addit & causam *Innocen.* quia in Symbolo dicitur : *Sanctam Ecclesiam* : & valet in quatuor his festiuis casibus Ecclesiarum .

g *Quibus dedicata est Ecclesia* . Scribit *Durand. lib. 4. c. 25.* hoc fuisse in vsu apud quosdam .

h *Habetur Corpus* , &c. Symboli recitatio cû sit nobiliorum Festorum propria, videtur addere solemnitatem Missæ, in qua illud præter supradictos dies recitatur, & idcirco extenditur ad præsentem, & sequentes casus in Rubr. descriptos. In translatione vero SS. non dicerem Symbolum, nisi Officium sit duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rit. Cong.

Vsus recitandi Symboli in Festis san-

ctorum, quibus dedicata est ecclesia, seu ubi habetur insignis Reliquia, non fuit, vt opinor, ante annum 1393. in quo Bonifacius IX. concessit recitari Symbolum in festo S. Francisci in propria ecclesia, & ubi corpus eius requiescit, vt refert F. Lucas Vuandrigus tomo 4. Annal. eodem anno num. 1.

Quæ vero sit insignis reliquia Sancti, ratione cuius dici queat, *Credo*, in Missa: eam esse ne dubites, ratione cuius Officium Duplex recitari potest. Gregorius enim XIII. anno 1573. concessit Ecclesijs Hispaniarum. vt possint facere Officium Duplex de Sancto cuius habetur, Caput, brachium, & crus, quibus Sacra Rituum Congregatio die 8. Apr. 1628. tataquam insignem reliquiam addidit, eam partem corporis, in qua passus est Martyr, modo sit integra, & non pauca. Quod si corpus habeatur integrum, aut illis magna pars, à fortiori Symbolum in Missa recitari debet. prædicta vero intellige de Reliquijs approbatis, vt declarauit eadem Sacra Congregatio die 3. Junij 1617. & prædicta die 8. Aprilis 1628.

i *Creationis*, &c. Et iure in tribus his casibus: quia Dominus Apostolicus nominatur in Litanijs, caput est Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ, de qua in Collectis pares sunt illæ duæ, pro Ecclesia, & pro Papa, quæ cum alternatiua ad libitum Sacerdotis præscribuntur.

l *Electionis*, &c. Si in consecratione Ecclesiarum, quanto magis in consecratione Episcoporum? & pertinent Episcopi ad eum articulum: *Catholicam Ecclesiam*. Audi Ambrosium in *Oratione de obitu fratris sui*. Aduocauit Satyrus, ad se Episcopum, nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, vtrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana conueniret Ecclesia. Denique Vicarij sunt Apostolorum, vt dicitur in *Ordine Romano, ex Conc. Niceno cap. 4. de consecratione Episcopi*. In die Consecrationis Episcopi asserit dici Symbolum *Burchardus*.

m *Quæ in Dominicis*. *Innoc. VII.* decreuit, dici *Credo* in Festis S. Io. Baptistæ, &

& S. Laurentij, quando veniunt in Dominicis: *vt in Breu. Veneto 1521. narratur.* & hac eadem ratione dicendum erit etiã Symbolum in Vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ: & in Octaua Innocentium, si venerint in Dominica, nimirum ratione Dominicæ vacantis.

n *Patroni alicuius loci.* Patronus, & Titularis Ecclesiæ sunt quidem primæ classis; non ideo tamen illis conuenit, vt dicatur, *Credo*; quia non dicitur in Festo Sancti Ioannis Baptistæ, quod est primæ classis: sed quia, cum locus fiat celebrior, concurrente populo ad Festum Patroni, seu Tituli Ecclesiæ, æquum est, vt Sanctam fidem populus ibidem cum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur, *Credo*, in festo Sancti Ioannis Baptistæ in

propria Ecclesia, ob locum, & concursum populi, & ob eundem concursum dicitur etiam in Missis votiuis, quæ solemniter celebrantur pro re graui, *de qua vide supra tit. 8. num. 4.** Solus autem concursus populi sine alio solemnitatis titulo, non facit, vt legitime dicatur *Credo*, ex Rubricis: alioquin in Ecclesijs ruralibus in omnibus Festis diceretur, *Credo*.

In Vigilijs autem, quæ veniunt infra Octauas, & habent Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, sicuti neq; Hymnus Angelicus; quod habetur in Missali ex simili Rubrica, in Missa Litaniarum maiorum in Festo Sancti Marci. eadem enim est ratio in his ferijs maioribus: imò à fortiori, si non in Rogationibus: ergo nec in Vigilijs, quibus illæ præstant.

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone XII.

Post Symbolum, *vel si non sit dicendum, post Euangelium, o dicitur Dominus vobiscum, p Oremus. q deinde Offertorium: postea fit oblatio cum Orationibus, vt in Ordine Missæ. Qua oblatione facta, dicuntur r Orationes secreta, l secundum numerum Orationum, quæ clara voce in principio dicta sunt: sed ante primam Orationem r non dicitur Dominus vobiscum, nec aliquid aliud, sed dicto, Suscipiat Dominus sacrificium, absolute dicuntur; u neque etiam ante secundam Orationem dicitur Oremus. x Terminatur autem prima & ultima Oratio, vt dictum est supra in Rubrica de Orationibus: & secreto dicuntur vsque ad illa verba in conclusione, y Per omnia secula seculorum, quæ clara voce proferuntur, & incipitur Præfatio.*

o *Dicitur Dominus vobiscum. Ordo Roman. & introitum demonstrat ad aliud Officium, dum salutat Sacerdos operarios suos. Amalar. lib. 3. c. 19. inuitaturus quoque ad Orationem monet, nisi Dominus sit nobiscum, non posse nos orare. Innocent. III. li. 2. cap. 53.*

p *Oremus. Ordo item Rom. quo docemur, vt stabiles simus in fide, quam professi sumus in Symbolo, Steph. Equen. de Sacram. Altar. cap. 12. vel precamur, vt voluntarium Sacrificium acceptabile sit Domino, nec despiciatur cum sacrificio Cain. Amalar. loco citato.*

q *Deinde Offertorium. Ordo Romanus, & in Antiphon. Sancti Gregorij nomen hoc habetur. Porrò Offertorium, auctore Isidoro lib. 6. Ethymol. capit. 19. quasi ob Gauant. Rubr. Miss.*

ferum. fertum enim dicitur oblatio, quæ in Altari offertur. fertum, siue feretum, ait Festus, genus libi dictum, quod crebrius ad Sacra ferebatur; vel dicitur Offertorium, ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt Innocent. III. li. 2. cap. 53. vel est offerentium Canticum, Gemm. anim. lib. 1. cap. 97. Offerendam vocat etiam Amalar. li. 3. cap. 36.

Quis auctor? Cælestinus ex Demochare tom. 4. capit. 15. Eutychanus ex Petro ab Opmeer de Off. Missæ. S. Gregorius, ex Gemma anim. lib. 1. cap. 88. inclinauerat prior in hanc sententiam Vualafrid. Strabo capit. 22. Ordo sane conueniens. inquit Innoc. supra. nam sequitur prædicationem Euangelij fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio.

C Addit